

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR.....	40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich	
SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEKNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI	44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI	49
To'xtabayev Oybek Odilovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR.....	56
Ismailov Bobir Salomovich	
TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI	62
Yangiboyev F.B.	
MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHİYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	68
Turayev Og'abek Kaxramonovich	
XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI.....	75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODEL.....	83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH	94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna	
TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI	111
Begamov S.X.	
RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS.....	116
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
HUDUDIY TURIZM KLASSTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi	
SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI.....	129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi	
GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI.....	134
Kaydarova Sitara Suranbay qizi	
KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI.....	139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich	
YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI.....	145
Jamalidinova Asalxon Saliyevna	
2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEKNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI	151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich	

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI	155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ	163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEKANIZMLARI	170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ	178
Срождидинова Зарина Хайриддиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна	
MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL	190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEKANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI	196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna	
O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARI	208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich	
QURILISHDA ISHLAB CHIQRISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI	220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI	225
Xolov Sherali Axrorboyevich	
2010-2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI	229
Ashurov Shuhratbek Quddat o'g'li	
TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI	233
Sherbekova Kamola Norbekovna	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI	243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich	
MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHİYATI VA MUAMMOLARI	258
Raupov Shuxrat Soyibovich	
ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи	
DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS	270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich	

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	273
Mirzaev Dilshod Artikovich	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА	279
Касимова Наргиза Сабитджановна	
YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi	
BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIIY TA'LIM MISOLIDA).....	289
Karievva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI.....	295
Qurbonov Odilbek Ro'zmatovich	
O'ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'LLARI	302
Umed Farmonkulovich Radjabov	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEKANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	313
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna	
RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI	318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR	323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	327
Бахтиёрров Худайберган Хамдам угли	
MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich	
QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	342
Tajibaev Berdax Asqarbay uli	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi	
STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION	352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi	
TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi	
TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI.....	363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	
SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH	371
Xudoyqulov Husen Ahadovich	

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIVAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI	379
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR	384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	397
P.SH.Usmonov	
СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI	407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI.....	416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH.....	423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE	428
Musayeva Shoira Azimovna	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI.....	435
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL.....	439
Bekmurodov Navruz Ergashevich	
TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	449
O'rinov Komiljon Kozimovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI.....	453
Salomat Norova	
QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	459
Usubjonov Zaxriddin Vasiliddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH.....	465
Xalikov R. B.	
BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI	472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
DAVLAT MOLIVAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI	477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI	485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
MINTAQADA IJTIMOY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH.....	491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI	495
Ismatov Sharofiddin Asatulloevich	

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY	500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG'-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA)	504
Shomurodova Shahnoza G'ayratovna	
ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI	509
Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH.....	517
Abdullayev Abdurauf	
TIJORAT BANKLARINING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.....	522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna	
TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR.....	527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	532
Meliyev X.T.	
ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА.....	541
Усманова Азиза Баходировна	
RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIVAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH.....	545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI	550
Egamon Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich	
FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY.....	553
Khotamkulova Madina	
ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА	559
Иргашева Нигина Салохиддиновна	
BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG'OR TAJRIBASI VA UNDAN O'ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI.....	567
Sh. Saidov	
MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	573
Islamov Shoxzod Shuxrat o'g'li	
THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY	582
Amanov Davron Ravshan ugli	
SUV RESURLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI	588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG.....	595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич	
ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА.....	600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли	
XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA).....	608
Mirsayd Xudaybergenov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI	612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	618
Muxamedjanova Maxfuza Baxodir qizi	
MOLIYAVIY AKTIVLARINING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI HAMDA KLASSIFIKATSIYASI.....	627
Odiljonova Oybachin Fayzullo qizi	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ORQALI MAMLAKATIMIZ LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISH TARTIBI TAHLILI.....	631
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHİYATNING O'RNI	636
Avazbek Xalbekov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SABZAVOTCHILIK TARMOG'INING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	642
Sobir Xasanov	
IMPACT OF REGIONAL INFRASTRUCTURE AND NATURAL RESOURCE UTILIZATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL TOURISM (A DISTRICT-LEVEL ANALYSIS OF THE SAMARKAND REGION, UZBEKISTAN)	650
Toyirova Shohista Bobobekovna	
INNOVASION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OMILLARI	657
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
BOZOR BEQARORLIGI SHAROITIDA BANK OBRO'SINI STRATEGIK RESURS SIFATIDA BARQARORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	661
Yuldasheva Kamola Qosimjonovna, Ziyaeva Muhtasar Mansurdjanovna	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT PENSIYA TIZIMINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH MASALALARI	667
Pardayev Farrux Muzaffarovich	
RAQAMLI TRANSFORMASIYA SHAROITIDA MENEJERLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	671
Sharipova Zulfiya Shokirjonovna	
FUQAROLAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH TIZIMI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	677
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	
O'ZBEKISTON QISHLOQ HUDUDLARINING BARQAROR RIVOJLANISH YO'NALISHLARIDA QISHLOQ TURIZMI VA EKOTURIZM – ASOSIY USTUVOR YO'NALISHLARI	682
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi	
KORXONALARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI TA'MINLASHDA BUXGALTERIYA HISOBINING ROLI.....	691
Alimbay Shamshetov	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSİYALARINING MOLIYAVIY MEXANIZMLARI	694
Saule Ibragimova	
ANALYSIS OF THE STATE OF ELECTRICITY GENERATION BY WIND POWER PLANTS.....	698
Saidov Mash'al Samadovich	
TRANSFORMING TOURISM EDUCATION IN UZBEKISTAN: AN INSTITUTIONAL ANALYSIS OF PERSONNEL TRAINING SYSTEMS.....	706
Abdullakhujaev Abdukodirkhuja, Ochilova Hilola Farmonovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	713
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
MAHALLIY BOSHQARUVDA YETAKCHILIK KONSEPSIYASI ORQALI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH (FARG'ONA VILOYATI MISOLIDA)	718
Siddikov Abdusalom Abdumalikovich	

NEW ECONOMIC PHENOMENA: FINANCING CONSUMPTION AND SAVINGS IN THE TRANSITION TO AN EXPECTATION ECONOMY	724
Isomov Bekturod Sayfiddinovich	
XIZMAT KO'TSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK YO'NALISHIDA INSTITUTSIONAL O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI	730
Sh.A.Sultonov	

XIZMAT KO'TSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK YO'NALISHIDA INSTITUTIONAL O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI

Sh.A.Sultonov

SamISI mustaqil izlanuvchisi

shodiyorsultonov@gmail.com

[ORCID 0009-0004-9707-1426](https://orcid.org/0009-0004-9707-1426)

Annotatsiya. Jahonda iqtisodiyotni rivojlantirishning juda ko'p usullari mavjud bo'lib, ular orasida eng samaralisi va maqbuli, bu – kichik biznes ravnaqi uchun keng yo'l ochib berishdir. Maqolada muallif xizmat ko'tsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlarni amalga oshirishning obyektiv zaruriyatini yoritib bergan.

Kalit so'zlar: xizmat, xizmat ko'rsatish, tadbirkorlik, biznes, xususiy, kichik biznes, institutsional, innstitut, samaradorlik, innovatsiya, raqamli iqtisodiyot, iste'mol, soliq.

Abstract. There are many ways to develop the economy in the world, and the most effective and acceptable among them is to open a wide path for the development of small businesses. In the article, the author highlights the objective need for institutional changes in the direction of small businesses and private entrepreneurship in the service sector.

Keywords: service, service, entrepreneurship, business, private, small business, institutional, institute, efficiency, innovation, digital economy, consumption, tax.

Аннотация. Существует множество способов развития мировой экономики, и наиболее эффективным и приемлемым из них является открытие широкого пути для развития малого бизнеса. В статье автор подчеркивает объективную необходимость институциональных изменений в направлении развития малого бизнеса и частного предпринимательства в секторе услуг.

Ключевые слова: услуги, предпринимательство, бизнес, частный, малый бизнес, институциональный, институт, эффективность, инновации, цифровая экономика, потребление, налог.

KIRISH

Hozirgi paytga kelib tovar ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish mamlakat tadbirkorlik salohiyatiga bog'liq. Mamlakat tadbirkorlik salohiyatini oshirish bevosita yangi iste'mol quvvatini aniqlashga asoslanadi. Kam resurslar talab etadigan xizmatlar sohasi bizning mamlakatimiz uchun ham ayni muhim masaladir. Buning uchun xizmatlar sohasini innovatsion rivojlantirish uni har tomonlama mukammallashtirish, iqtisodiyotdagi o'rnini sezilarli darajada oshirishda innovatsiyani qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday innovatsiyalarni raqamli iqtisodiyot orqali amalga oshirish yangi turdagi xizmatlar yaratilishiga va talabning tez qondirilishiga olib keladi.

Hozirgi kunda real sektor bilan bog'liq institusional o'zgarishlarning o'ziga xosligi - bu ularning innovatsiyalashtirilganligidir. Innovatsiya barcha jarayonlarni raqamlashtirish, tezlik va samadorligini oshirishga qaratilgan. Chunki, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi institutlar faoliyatining samarali amal qilishiga bevosita bog'liqdir. AQShlik iqtisodchisi R.Nelson fikricha - "iqtisodiy institutlarning rivojlanishi ularning me'yoriy holati hisoblanadi" [1].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Siropolis Nikolas N. tomonidan 2001-yilda chop etilgan «Управление малым бизнесом» nomli o'quv qo'llanmada kichik biznesning iqtisodiyotda tutgan o'ri, kichik biznesni tashkil etish va boshqarish masalalari atroflicha yoritilgan.

Gorfinkel V.Ya. tomonidan 2009-yilda nashr etilgan «Малый бизнес: Организация, экономика, управление» nomli o'quv qo'llanmada Rossiya va xorij mamlakatlarida kichik biznesning rivojlanishi, uning iqtisodiyotda tutgan o'ri, kichik biznes faoliyatini tashkil etish, boshqarish va tahlil qilish masalalari keng yoritilgan [2].

V.Dolyaning «Энциклопедия бизнеса» lug'atida «Tadbirkor degani yangi bir ishga qo'l urish, uni bajarishga kirishish, qandaydir kattaroq ishlarni amalga oshirishdir»-deb ta'rif berilgan bo'lsa,

R.Xizrich va M. Piterlar «Tadbirkor, ya'ni o'ylab ish ko'ruvchi kishi - korxona ishini yurgizishga moyil, qobiliyatli, katta hajmdagi ishlarga qo'l ura oladigan, jasur, cho'rtesar va bunday ishlarga botir bo'lgan kishidir»-deb ataganlar.

Rossiyalik olimlardan A.G.Aganbegyan iqtisodiyotda kichik biznes subyektlarining iqtisodiyotda mahsulotlar ishlab chiqaruvchi, boylik yaratuvchi va xizmat ko'rsatish sohasini o'z ichiga oladigan soha ekanligi ammo, unga moliya-kredit, birja faoliyati kirmasligini ta'kidlagan bo'lsa, A. Komov o'zining «Russkoye ekonomicheskoye obshestvo» jurnalida bergan ilmiy maqolasida kichik biznes subyektlarini iqtisodiyotning yirik tarkibiy qismi ekanligi va uning rivojlanishida kredit tizimining ahamiyati to'g'risida fikr yuritgan. Umuman olganda, kishining tadbirkorlik holati - bu tashabbuskorligi, novatorligi, manfaatdorligi, ishga eskicha emas, yangicha yondashishdir.

Bizning fikrimizcha, tadbirkorlik – bu iqtisodiy fenomen, biznes kategoriyasi. Biznes bilan tadbirkorlik sinonim emas, lekin yaqin tushunchalardir. Biznes tushunchasi tadbirkorlik tushunchasidan kengroqdir.

Bizning fikrimizcha, tadbirkorlik deganda fuqorolarning yangi g'oyalarni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan foyda olish hamda aholi farovonligini oshirishga qaratilgan amaldagi qonunlar doirasida o'zining tavakkalchiligi va moddiy hamda ma'naviy javobgarligi asosida amalga oshiradigan mustaqil, tashabbuskor faoliyat tushuniladi.

Tadbirkor deganda o'zining ma'lum bir miqdordagi moliyaviy mablag'ini tavakkal qilgan holda bozorga yangi g'oya, mahsulot, ish va xizmatlar bilan kirib boruvchi amaldagi qonunlar asosida faoliyat ko'rsatuvchi ishbilarmon shaxs tushuniladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlarni amalga oshirishning obyektiv zaruriyati tahlil qilindi.

Mavzu doirasida muammolarni chuqur tahlil qilish, ilmiy asoslangan xulosa va tavsiyalarni ishlab chiqish maqsadida induksiya va deduksiya, qiyosiy tahlil qilish, xorijiy va O'zbekistonda olib borilgan ilmiy tadqiqotlarni o'rganish va tahlil qilish orqali olingan ma'lumotlar asosida qiyosiy tahlil usulidan foydalanildi.

TAHLIL NATIJALARI

Iqtisodiy institutlarni joriy etgan rivojlangan mamlakatlar tajribasidan ko'rish mumkinki, ularda jamiyatni o'z holicha tashlab qo'ygan xolda o'zgartirish hyech qachon tezlik bilan amalga oshmagan. Xizmat ko'rsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlarga bo'lgan subyektiv zaruriyatni o'z vaqtida anglash insoniyat uchun juda muhim. Buning qanchalik darajada muhim ahamiyat kasb etishini iqtisodiy inqirozlar misolida ko'rib chiqish mumkin. 1929-1933-yillarda AQShda yuzaga kelgan va keyinchalik dunyoning bir necha mamlakatiga tarqalgan Buyuk depressiya mamlakat iqtisodiyotida institusional o'zgarishlarni vaqtida amalga oshirishning naqadar muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. AQSh Prezidenti Ruzvelt iqtisodiy inqirozdan chiqib ketishda nostandart yechimlar, ya'ni iqtisodiyotni davlat tomonidan faol tartibga solish siyosatini qo'lladi. AQShda ishsizlik darajasi 33 foizga yetdi, 1933-yilgi YaIM 1929-yilgiga nisbatan 31 foizga kamaydi, inflyasiya darajasi ortib bordi. Ruzvelt amaliyotga minimal ish haqi va ish vaqti, ish sharoitlari, aksariyat kompaniyalar uchun halol raqobat kodekslarini kiritdi, Federal zahira tizimining vakolatlarini kengaytirdi, Favqulodda yordam federal boshqarmasi kabi yangi institutni joriy etdi. Kompaniyalar ma'lum darajada ishsizlarni ish bilan ta'minlashi, minimal ish haqini to'lash va ish sharoitlarini talab darajasiga keltirishga majbur bo'ldi. Amalga oshirilgan institusional o'zgarishlar natijasida 3 yil ichida 10 million yangi ish o'ri yaratildi, inflyasiyaning ortishi va YaIMning pasayishi to'xtatildi. Institusional tizimning yangi holatga o'tishi davrida davlat bosh islohotchilik vazifasini bajarishi o'z ijobiy natijalarini ko'rsatdi. Davlat institusional o'zgarishlarni amalga oshirishda zamonaviy institutlarni yaratish va mavjud vaziyatga mos muqobil institutlarni tanlash vazifasini bajardi. AQSh davlati 1929-1933-yillardagi iqtisodiy inqirozdan chiqib ketishda bu vazifani samarali bajara oldi.

Jumladan, zamonaviy Xitoyda institusional o'zgarishlar yuqori samara berdi. Yigirma yildan ortiq vaqt davomida Xitoy YalMning o'sishi yiliga 10 foiz darajasida saqlanib, 2014-yilda dunyoning eng katta iqtisodiyotga aylandi [3]. Ba'zi Osiyo mamlakatlarida amalga oshirilgan institusional o'zgarishlarni ham tahlil etish va ulardan tajriba o'rganish mumkin. Bularga Osiyo yo'lbarslari [4], Yaponiya, Tailand kabi mamlakatlar kiradi. Yaponiya, Janubiy Koreya, Tailand kabi mamlakatlar zamonaviy g'arb texnologiyalaridan samarali foydalangan holda, o'zlarining ijtimoiy-madaniy poydevorlarini saqlab qolishdi va chinakam iqtisodiy sakrashni amalga oshirishdi. Ular islohotlarining muvaffaqiyati o'zlarining asosiy institutlarni saqlab qolishi hamda sharq va g'arb institutlarining yangicha qorishmasini yarata olganligidadir. Shunday qilib, aytish mumkinki, g'arb mamlakatlari tarixiy tajribalarining ba'zi unsurlarini sharq institusional tizimiga moslashtirish amaliyotda o'zining ijobiy natijasini ko'rsatdi. Demak, yangi va samarali faoliyat yuritadigan bir-birining vazifalarini takrorlamaydigan institutlarning joriy etilishi mamlakatlarni rivojlantirish yo'nalishini belgilovchi asosiy omildir.

Iqtisodiy institutlarning amal qilish va o'zgarish qonuniyatlarini tahlil etish, bu jarayonda davlat va real sektor o'rnini aniqlash ma'lum bir me'zonlar asosida amalga oshirilishi lozim. Tadqiqot jarayonida institusional o'zgarishlarni tasniflashda turli xil me'zonlar bo'yicha yondashildi va ularni amalga oshirish tavsifiga aniqlik kiritildi.

Ushbu jarayon ularning mavjud institusional tuzilma doirasida, ya'ni asosiy qoidalar va me'yorlarni saqlagan holda kechadi. Bu davlatning tanlangan yo'nalishidan kelib chiqib amalga oshiriladi. Institusional o'zgarishlarni amalga oshirishda davlat yuqorida ko'rsatgan barcha o'zgarish klassikasiyalarini qo'llashi mumkin. Ammo, bu jarayonda institutlardagi o'zgarishni milliy unsurlar bilan to'ldirish talab qilinadi. Xizmat ko'rsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlarni amalga oshirish uchun davlat va xususiy sektor subyektlari o'rtasida kelishuv talablari mavjud bo'lishi lozim. Chunki, institusional o'zgarishlar mavjud tartiblarga to'g'ri proporsional, jamiyatda sodir bo'layotgan jarayonlarga teskari proporsionaldir.

Iqtisodiyotda davlat rolining pasayishi va vazifalarining o'zgarishi nafaqat ularni bozor mexanizmlari bilan almashtirish, balki, nodavlat tuzilmalarni ushbu jarayonga tobora ko'proq jalb qilish orqali sodir bo'lishida kuzatiladi. Ushbu shakllardan biri davlat xususiy-sherikchilikdir. L.Abalkin fikricha - "bu jarayon fuqarolik jamiyati institutlarini shakllantirish bilan hal qilinadi" [5].

Fuqarolik institutlaridagi o'zgarishlar endogen omillar hisobiga amalga oshiriladi. Ekzogen omillar institutlar bilan bog'liq muqobil o'zgarishlarni tezda o'zlashtiradi va iqtisodiyotning samarali amal qilishini tezlashtiradi. Shu sababli egzogen omillar muhim va ularning ta'sirida ichki mexanizmlar amal qilish qonuniyatlarini alohida tadqiq etish talab etiladi.

D.Nort fikricha - "iqtisodiyot subyektlarining institusional muhitni rivojlantirish va o'zgartirish uchun harakatlari ba'zida FTT, ijtimoiy, madaniy, siyosiy, texnologik, tabiiy shartlar va talablarga mos kelmaslikni keltirib chiqaradi. Bunda institusional o'zgarishlar ichki sabab-oqibat va davlatda shakllangan institutlarning qayta qurilishi asosida hal etiladi"[6]. Institusional o'zgarishlarning aksariyati institusional tizim va iqtisodiy faoliyatning ichki muhitida ma'lum bir transformasiyani amalga oshiradi. Shu sababli biz institusional o'zgarishlarga, avvalambor, egzogen omillar ta'sirini o'rganishimiz lozim.

Aksariyat holatlarda institusional o'zgarishlarning obyekt bo'lib tadbirkorlar qatnashadi. Ular o'z subyektiv nuqtai-nazaridan tanlovni amalga oshiradi va qaror qabul qiladi. Tadbirkorlar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonida to'plangan tajriba va orttirilgan bilimlarga asosanib aqliy modellarda umumlashtiradilar. Bu borada iqtisodchi-olim Y.Shumpeter yozishicha: "bizning fikrlarimiz, his-tuyg'ularimiz va harakatlarimiz ko'pincha individual yoki guruh darajasida biz uchun odatiy holga aylanib qoladi, ko'p ishlarni avtomatik tarzda bajarishga imkon beradi va ishlab chiqarish jarayonidagi vazifalarni bajarilishini sezilarli darajada osonlashtiradi"[7].

Xizmat ko'rsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institutlarni rivojlantirish muammolari uy xo'jaliklarining pirovard iste'molchi sifatidagi o'rniga ham bog'liq. Jahon tajribasiga nazar soladigan bo'lsak, XX-asrning ikkinchi yarmida ushbu muammo jamiyatda ko'plab yangi iqtisodiy institutlar vujudga kelishiga sabab bo'ldi. Bu institutlarga turli xil jamiyatlar, ittifoqlar va harakatlarni kiritishimiz mumkin. Ularning ish samaradorligi ko'p jihatdan a'zo bo'lganlarning faolligiga bog'liq. Shu sababli iste'molchilarning institusional o'zgarishlar subyekt sifatidagi o'rni kuchayib bormoqda. Shu bilan birga ularning o'z tajribasi, bilim va aqliy modellarini amalga oshiradigan maxsus institutlar shakllanishi haqida gapirish mumkin. Bunga misol sifatida "yashillar" deb ataladigan partiyalar, iste'molchilar jamiyatlari va boshqalarni keltirish mumkin.

Ularning harakati institutlardagi innovatsion faoliyatda aks etadi. Y.Shumpeter innovatsion faoliyatdagi o'zgarishlar sifatida mavjud mahsulotga tegishli har qanday sezilarli o'zgarishni, jarayonlar va tashkiliy tuzilmalarni ko'rsatib bergan. U "innovatsion o'zgarishlarning besh yo'nalishini ajratib ko'rsatadi:

- yangi texnika, texnologik jarayonning tadbiriq etilishi yoki ishlab chiqarishning innovatsion mahsulotlar bozori mavjudligiga asoslanadi;
- yangi sifatlariga ega innovatsion mahsulot ishlab chiqarilishi;
- innovatsion xom ashyoning iste'moli;
- ishlab chiqarishni tashkil qilishdagi moddiy-texnik ta'minotidagi o'zgarishlar;

- yangi bozorlarning o'zlashtirilishi"[8].

Xizmat ko'tsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlar jarayonida tadbirkorlarning ma'lum bir mahsulot, ya'ni, institutlarga bo'lgan talabining qondirilishi muhim. Ushbu talab institutlarni shakllanish bo'yicha imkoniyat yaratish, ma'lum xarajatlar evaziga muqobil tanlov qilish va institusional qayta qurishni amalga oshirishga sababchi bo'ladi. Bu o'rinda tadbirkorlar doimiy daromad keltirmaydigan institutlarni o'zgartirish yo'llarini ko'rib chiqishadi hamda eng maqbul variantni tanlashadi.

Iqtisodiy tizimlar o'zgarishining sababi amaldagi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar tizim subyektlari talabiga javob bermasligi va shuning natijasidagi qarama-qarshiliklarning keskinlashishidir. Institusional o'zgarishlarning asosiy ichki sababi ham aynan shu muammo bilan bog'liq. Bu ham o'tish davri, ham bozor iqtisodiyoti sharoitida qo'llanilishi mumkin.

Xizmat ko'tsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlarning ichki omillaridan tashqari tashqi omillar ham muhim o'rin tutadi. Tashqi omillar davlatning rivojlangan mamlakatlar yoki halqaro tashkilotlar ta'siri doirasida namoyon bo'ladi. Rossiyaning Ukrainadagi harbiy operatsiyasi orqasidan AQSh va Yevropa mamlakatlari bosimi ostida dunyoning aksariyat davlatlari Rossiyaga nisbatan sanksiyalar e'lon qildi. Lekin, ba'zi mamlakatlar betarafligicha qolmoqda. Ular jumlasiga Xitoy, Turkiya, Hindiston, Braziliya va boshqa mamlakatlarni kiritish mumkin. AQSh va Yevropa davlatlari o'z kreditlarini rivojlanayotgan davlatlarga kiritish hamda ular bilan savdo-sotiqni rivojlantirishda o'zlarining shartlarni qo'yib, iqtisodiy institutlar o'zgarishini belgilashi mumkin. Jumladan, O'zbekiston paxta tolasi va u bilan bog'liq tovarlarni sotib olishda bolalar va jamiyatning zaif bo'g'inini majburiy ishlatish yo'q qilish talabi bilan chiqqan. Bu esa O'zbekiston xukumatini shu bilan bog'liq bo'lgan qator hujjatlar ishlab chiqish va tegishli chora-tadbirlarni amalga oshirishga majbur qiladi. Natijada 2022-yil mart oyida O'zbekiston yetishtirgan paxta tolasiga qo'yilgan boykot olib tashlandi.

Xizmat ko'tsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlarning yana bir muhim manbai jahon iqtisodiyotining globallashuvi va integrasiyaning chuqurlashishi natijasida davlatlar o'rtasidagi institusional almashinuvdir. Ushbu jarayon o'zlashtirilayotgan institutning xususiyati, mamlakatning iqtisodiy taraqqiyot darajasi va amaldagi institusional tizim tarkibidan kelib chiqib turli mamlakatlarda har xil amalga oshadi.

Rivojlangan mamlakatlar asosiy institutlari har xil turlari bilan ajralib turadi, mazmunan rivojlangan davlatga xos institusional o'zgarishlar institusional tizimi eskirgan va zaif davlatga kiritilishi kuzatiladi. Bunga misol qilib iqtisodiy jihatdan qoloq va kam rivojlangan davlatlar tomonidan amalga oshiriladigan iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlarni ajratib ko'rsatish mumkin. Ishbu institusional o'zgarishlardan maqsad iqtisodiy rivojlanishga erishish, aholi turmush farovonligini oshirish va jahon hamjamiyatiga integrasiyani kengaytirishdir.

Umuman, rivojlangan mamlakatlarda sinovdan muvaffaqiyatli o'tgan institutlar xalqaro maydonda to'g'ridan-to'g'ri va ongli ravishda o'zaro almashiladi va o'zlashtiriladi. Yuqoridagi fikrlarga asoslanib aytish mumkinki, hozirgi kunda sharq va g'arb institusional matrisalarining integrasiyasi va asosiy institutlarning takrorlanishi hamda nusxalanishi jarayoni tezlashib bormoqda.

G'arbiy xizmat ko'tsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional matrisaga ega davlatlarda ma'muriy bo'linish tamoyili noto'g'ri ishlaganday tuyuladi. Bu qarash mamlakatda ish tashlashlar, nizolar va qarama-qarshiliklar sababli shakllanadi. Sharqiy institusional tuzilishga ega davlatlarda esa, teskari jarayonlar kechmoqda, jumladan, ichki tinchlik va barqaror o'sish tendensiyalari saqlanib kelmoqda.

Xizmat ko'tsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida eski institusional tizim iqtisodiy o'sish sur'atlarini sekinlashtirishi va hatto rivojlanishni butunlay to'xtatishga olib kelishi mumkin. Istiqbolli barqaror rivojlanish yo'lini belgilashda muqobil institutlarni vujudga keltirish va ulardan samarali foydalanish yo'llari va imkoniyatlarini tahlil etish lozim. Jumladan, O'zbekistonda 2019-yilgacha faoliyat yuritgan Iqtisodiyot vazirligining davr talabi tufayli ikki marotaba nomi va asosiy vazifalarining o'zgarishi ro'y berdi. Bu birinchi marta 2019 yil "O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligini tashkil etish to'g'risida"[9] gi, ikkinchi bor 2020 yil "O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida"[10] gi qaror bilan amalga oshdi.

Mamlakatda eski iqtisodiy institutlarni yangisiga almashtirish zaruriyati iqtisodiyotdagi turg'unlik, ishsizlik va inflyasiyaning oshishi, tashqi muhitdagi o'zgarishlar oqibatida vujudga keladi. Shu bilan birga mamlakatni yangi taraqqiyot darajasiga olib chiqish va davlatdagi siyosiy o'zgarishlar yangi institutlarni joriy etilishiga olib keladi. Odatda, iqtisodiyotda bu holat "o'tish davri" deb ataladi va erkinlik darajasi oshishiga, avvalgilaridan tubdan farq qiladigan yangi iqtisodiy institutlarni amalga kiritish bilan kechadi.

Institusional o'zgarishlar iqtisodiyot subyektlarining ongli harakatlari natijasida hamda tabiiy ravishda sinov va xatolar orqali paydo bo'lishi ham mumkin. Doimiy texnologik, ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlar eski institutlarni yangilariga almashinishiga olib keladi.

Bu iqtisodiyotdagi institusional o'zgarishlar jarayonida qarama-qarshiliklar mavjud degan xulosaga kelishimizga imkon beradi. O'zbekistonda 2016-2022-yil holatiga ko'ra jamiyat va iqtisodiyotning real sektoridagi mavjud vaziyat ma'lum darajada institusional o'zgarishlarni amalga oshirishni taqozo etdi. Qishloq xo'jaligidagi

past samaradorlik va tadbirkorlik faoliyatini yuritish motivasiyasining sustligi, valyuta munosabatlaridagi xufyona iqtisodiyot ko'lamining yuqoriligi, korrupsiya darajasining nisbatan yuqoriligi, kreditlash tizimi qamrovining kamligi kabi muammolar mavjud. Sh.M.Mirziyoyevning mamlakatimizda prezidentlikka saylanishi bilan iqtisodiy islohotlarning yo'nalishlari belgilab olindi, institusional o'zgarishlarning yangi davri boshlandi. Ushbu institusional o'zgarishlar quyidagilardan iborat:

- Prezident va bosh vazir qabulxonalari tashkil etildi;
- inson huquqlarini himoya qilish, majburiy va bolalar mehnatini bartaraf etish choralari ko'rildi;
- kadrlar siyosatida katta o'zgarishlar ro'y berdi. Nufuzli xorijiy OTMlarning filiallari va qo'shma ta'lim dasturlari ishlab chiqildi;
- valyutalar kursini belgilashda to'liq bozor instrumentlariga o'tildi, xorijiy valyutalarning erkin konvertasiyasini amalga oshirish yo'lga qo'yildi;
- soliq institutida tubdan o'zgarishlar ro'y berdi, daromad solig'i progressivdan proporsional shaklda undirila boshlandi;
- agrar sektorda tub islohotlar amalga oshirildi, agrar va sanoat sektorlarining integratsiyasi kuchaytirilishi natijasida butunlay yangi institut-klastlar paydo bo'ldi;
- kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida preferensiyalar oshdi, tadbirkorlik faoliyatining yangi yo'nalishlari rag'batlantirilmoqda;
- kreditlash tizimida yangi kredit turlari joriy etildi, kredit berish shartlari soddalashtirildi va muddatlari qisqartirildi;
- raqamli texnologiyalar keng qo'llanilishi bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirildi;
- korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida muhim qadamlar qo'yildi;
- xorijiy va qo'shni mamlakatlar bilan manfaatli, do'stona aloqalar o'rnatildi;
- kambag'allikni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Yuqoridagi xizmat ko'rsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlar va kelajakda amalga oshirilishi lozim bo'lgan islohotlar birlashmasi sifati Yangi O'zbekiston va Uchinchi renessans Kontsepsiyalari tashkil topdi. Bu jarayon nafaqat rasmiy balki norasmiy institutlardagi o'zgarishlar kechishi bilan e'tiborga loyiq. Mazkur institusional o'zgarishlar qisqa vaqtda o'z samarasini bera boshladi. Institusional o'zgarishlar insonlar tomonidan amalga oshiriladi va inson manfaatlariga qaratilishi lozim. Ular insonlar faoliyatining mahsuli bo'lib, ushbu faoliyat doimiy ravishda turli institutlarning qo'shilishi va loyihalanish jarayonidir. Amalga oshirilayotgan institusional o'zgarishlar mavjud jamiyatdagi muammolarni hal qilishga olib kelsa, ular jamoat ongida mustahkamlanadi va norasmiy institut-me'yor sifatida amal qiladi.

Xizmat ko'rsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlar konsepsiyalarini talqin etish natijasida ishlab chiqarish jarayonida ochiq yoki yashirin ko'rinishda faoliyat yuritadigan institutlarni ajratib olish mumkin. Yangi me'yorlar doimiy ravishda paydo bo'ladi. Iqtisodiy tizimga mos keladigan me'yorlar ishlaydi va rivojlanadi, mos kelmaydiganlari esa, vaqtinchalik xarakterga ega bo'ladi.

Institusional tuzilmalarning barqarorligi ijtimoiy hayot shakllarining o'zgarmasligini anglatmaydi. U nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy o'zgarishlarning obyektiv chegaralarini, balki institusional o'zgarishlarning yo'nalishi va mantig'ini ham belgilaydi. Xizmat ko'rsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo'nalishida institusional o'zgarishlar iqtisodiy tizimlarning manfaatlarini to'laroq qondirish asosida shakllantiriladi. Jumladan, AQShda Rokfellerlar iqtisodiy manfaati tufayli bir qator institutlar shakllanganligini bilamiz.

Mafkuraviy sohada faoliyat yuritadigan institutlarga milliy g'oya, din, turli konsepsiyalar va nazariyalar kiradi.

Asosiy institutlar jamiyatdagi real sektor faoliyatining asosiy sohalari o'rtasidagi muhim bo'g'in sifatida o'z mazmunini saqlab qolsa ham, ularning o'zgaruvchan xarakteri tufayli hayotda doimo rivojlanib boradi.

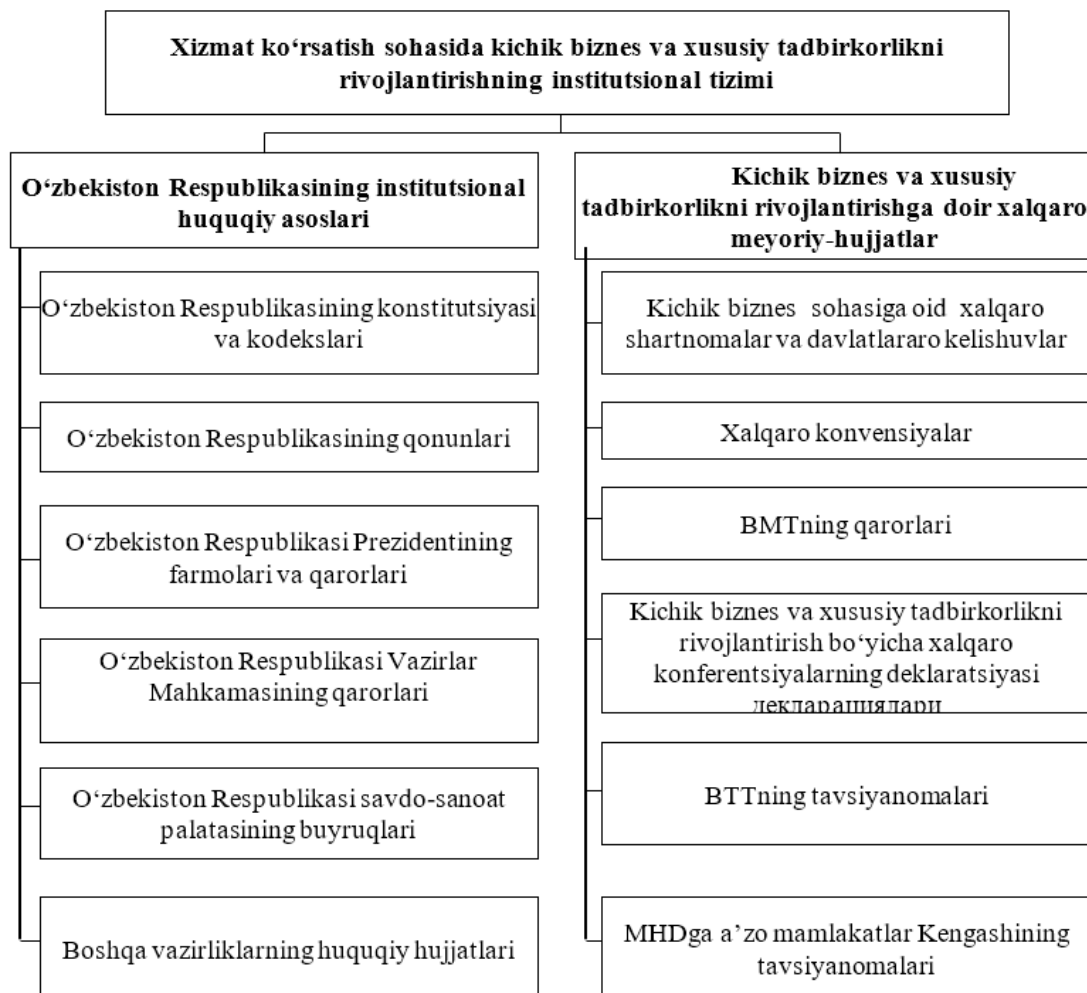
Institusional o'zgarishlar ilmiy asoslangan va tajribadan o'tgan bo'lsa, ularning samarali ishlab ketish ehtimoli yanada ko'payadi va jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Institusional o'zgarishlarning evolyusion nazariyasi ongli ravishda amalga oshiriladigan jarayon sifatida o'rganilishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-noyabrdagi "Hunarmandchilikni yanada rivojlantirish va hunarmandlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5242-son, 2018-yil 27-iyundagi "Yoshlar-Kelajagimiz Davlat dasturi to'g'risida"gi PF-5466-son Farmonlari, 2018-yil 26-apreldagi "Fermer, dehqon xo'jaliklari va tomorqa yer egalari faoliyatini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3680-son, 2018-yil 7-iyundagi "Har bir oila — tadbirkor" dasturini amalga oshirish to'g'risida"gi PQ-3777-son va 2018 yil 14 iyuldagi "Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va O'zbekiston Respublikasiga kelish va undan chiqib ketish (O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyasi VII-bob, 28-modda), barcha fuqarolar dam olishi (IX-bob, 38-modda), har bir inson malakali tibbiy xizmatdan foydalanishi (IX-bob, 40-modda), madaniyat yutuqlaridan foydalanish kabi huquqlari kafolatlangan (IX-bob, 42-modda)[11];

– O‘zbekiston Respublikasining qonunlari. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Iste’molchilarning huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida”gi (1996-y.), “Tadbirkorlik to‘g‘risida”gi (2019-y.), “Mahsulotlar va xizmatlarni sertifikatlashtirish to‘g‘risida”gi (1993-y.), “Sug‘urta faoliyati to‘g‘risida”gi, “O‘zbekiston Respublikasi davlat chegarasi to‘g‘risida”gi (1999-y.), “Alohida faoliyat turlarini litsenziyalashtirish to‘g‘risida”gi (2000-y.) qonunlari;

- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari;
- O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari;
- “O‘zbekiston Respublikasi savdo-sanoat palatasining” ning buyruqlari va farmoyishlari;
- Boshqa vazirlik va idoralarning huquqiy hujjatlari.

1-rasm. Xizmat ko‘rsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning institutsional tizimi¹.

Shu bilan bir qatorda, mamlakatimizda xizmat ko‘rsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning institutsional huquqiy ta‘minotini takomillashtirish borasida bir qator masalalar o‘z yechimlarini kutmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining amaldagi “Tadbirkorlik to‘g‘risida”gi Qonuniga zamonaviy xizmat ko‘rsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning institutsional munosabatlar nuqtai nazaridan kelib chiqib, o‘zgartirishlar va qo‘shimchalar kiritish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytish mumkinki, xizmat ko‘rsatish sohasini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yo‘nalishida institutsional o‘zgarishlarning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida jamiyat subyektlarining o‘z manfaatlarini to‘laroq qondirishga intilishini tushunish mumkin. Bunda tadbirkorlik subyektlari ko‘proq daromad va foyda olishga, uy xo‘jaliklari o‘z ehtiyojlarini to‘laroq qondirish va ko‘proq nafililikka ega bo‘lishga xarakat qiladi. Demak, iqtisodiyotning har bir subyekti o‘z manfaatlarini to‘laroq qondirishga intiladi. Bu intilishlar manfaatlar qarama-qarshiligini keltirib chiqaradi va dinamik jarayon sifatida doimiy harakatda bo‘ladi. Jamiyat hayotida o‘z o‘rnini topa olgan va jamiyat manfaatlariga xizmat qilgan institutlar barqarorlik xususiyatiga ega bo‘ladi.

¹ Muallif ishlanmasi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Тошкент: "Ўзбекистон" нашриёт-матбаа уйи 2023 й.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 10 январдаги PQ-4105-сон "Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва саноат вазирлигини ташкил этиш тўғ'рисида"ги Қарори <https://lex.uz/docs/4157070>
3. 10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 26 мартдаги PQ-4653-сон "Ўзбекистон Республикаси иқтисодий тараққиёт ва камбағ'алликни қисқартириш вазирлиги ҳамда унинг тизим ташкилотлари фаолиятини ташкил этиш тўғ'рисида"ги Қарори <https://lex.uz/docs/4776766>
4. Нелсон Р., Уинтер С. Эволюционная теория экономических изменений. М.: Финстатинформ, 2000, 31-32 б.
5. Shodibekova D. A., Shodibekov D. I. © "Tadbirkorlik va kichik biznes asoslari" (o'rta maxsus o'quv yurtlarining iqtisodiy ta'lim yo'nalishlari uchun o'quv qo'llanma). – T.: , Iqtisodiyot 2013. 226 bet.
6. Жаҳон банки маълумотида асосан 2014 йил якунлари бўйича ЯИМ бўйича Хитой ЯИМ АҚШ ЯИМ ни ортда қолдирди. World development indicators 2016. World development indicators 2016.
7. Осиё йўлбарсларига Жанубий Корея, Сингапур, Гонконг ва Тайван киради. <https://www.rcpm.ru/fourasiantigers>.
8. Абалкин Л. Рол государства в становлении и регулировании рыночной экономики. Вопросы экономики. 1997. № 6. 7 б.
9. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики, М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. 121 б.
10. Шумпетер Й. Теория экономического развития. М. «Эксмо», 2007. 179 б.
11. Шумпетер Й. Теория экономического развития. - М. «Эксмо» 2007. С. 158.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
